

Dr. Papp Zoltán: Tanévzáró Semmelweis-Emlékbeszéd 2007. június 29-én

A nagy múltú Semmelweis Egyetem, az 1635-ben alapított Nagyszombati Egyetem 1769-ben felállított Orvosi Fakultásának jogutóda ezzel az ünnepséggel zárja 238. tanévét. Ma, az Egyetem tanévzáróján megköszönjük az egyetem több ezer dolgozójának és több ezer hallgatójának az elmúlt évi helytállását, gratulálunk az elért tudományos sikerekhez, örülünk betegeink gyógyulásának, köszöntjük Professor Emeritusainkat, kitüntetettjeinket, véradói díjazottjainkat, új egyetemi docenseinket, habilitált oktatóinkat, és megköszönjük a stafétabotot átadó tanszékvezetőinknek sok évtizedes helytállásukat. Gratulálunk az Egyetem vezetésének ezévi sikereihez, hogy csak két lelkesítő eseményt említsek: március 28-án az ÁOK Oktatási és Kutatási Központjának ünnepélyes alapkövetése, április 26-án a Fogorvostudományi Kar Oktatási Centrumának ünnepélyes épületátadása.

Az eddigi hagyományoknak megfelelően a tanévzáró esemény időpontja július első napja, azaz világhírű névadónk, Semmelweis Ignác Fülöp születésének napja. Egyetemünk 38 évvel ezelőtti bölcs vezetőinek köszönhetően, 1969-ben a 200 éves jubileum alkalmából intézményünk felvette Semmelweis nevét. Az elmúlt 38 év eredményeihez az is nagyban hozzájárult, rangunkat tovább emelte, hogy Semmelweis Ignác nevét szerte a világon ismerik, névadónk szobra például többek között az egyetemes orvostudomány 10 kiválóságának sorában, a chicagói emléksarnokban Hippokrates, Galenus, Vesalius, Harvey és Lister társaságában található. A Semmelweis név kötelez, de elő is segíti magyar egészségügyi felsőoktatásunk, orvosi tevékenységünk és kutatásaink eredményeinek érvényesülését, elfogadtatását a világban.

Azzal, hogy egy magyar orvostudományi egyetem vette fel Semmelweis Ignác nevét, ország-világ előtt egyértelművé tette, hogy mi, magyarok büszkén és következetesen ragaszkodunk az ő magyarságához, ahhoz a páratlan orvostudományi munkássághoz, amely

alapján joggal tartja őt nemcsak az orvostörténelem, hanem a mai szüléset is az anyák megmentőjének.

Jóllehet sok adat ismert Semmelweis Ignácról, mégis úgy ítélem meg, hogy életének, életútjának végigkísérése sok tanulságot tartogat számunkra ma is. Semmelweis 1818. július 1-jén Budán született a Tabán területén, az Apród utcában. Szüleitől a tanulmányaihoz mindig minden támogatást megkapott. Édesapja Semmelweis József egyébként a korabeli Magyarország legnyugatibb részéről, Kismartonból telepedett át Budára.

Semmelweis Ignác 1844-ben Bécsben, az akkor legelegánsabb orvosi egyetemen szerzett orvosi diplomát. Ennél még nagyobb elismerés érte azzal, hogy utána sem kellett azonnal hazajönnie, hanem lehetőséget kapott Bécsben tanulmányainak folytatására. Bécs akkoriban Európa szellemi központja, és egyedül a bécsi oklevelet fogadták el az Osztrák-Magyar Monarchia egész területén. A korabeli történelmi körülmények között Bécsben döntöttek arról, ki kerül a pesti tanszékek élére. Ugyanakkor a királyi magyar tudományegyetemen az elsorvasztás volt az orvosi kar osztályrésze, hiszen ahogy Sauer Ignác mondta „...a pesti orvosi kar a királyi magyar tudományegyetem gazdag vagyonából úgyszólván alamizsnát kapott ...”

Semmelweis Ignác életéből kevesen tudják, hogy 12 nőstény nyulat beoltott tetemekből származó anyaggal, és a nyulak ugyanabban a betegségben pusztultak el, mint amiben az édesanyák. Ezután statisztikai adatok felhasználásával retrospektív tanulmányt végzett, és eljutott oda, hogy kimondja: „A kezeket méregteleníteni kell!” Bevezette a klóros vizes kézmosást, és az eredmény nem maradt el. Prospektíve igazolta, hogy a gyermekágyi halálozás rohamosan csökkent (1847. április: 18,3%, május: 12,2%, június: 3,3%, december: 0,2%).

Semmelweis felfedezése nem a véletlen műve volt, de szinte nem lehet megbocsátani neki, hogy eredményeit nem adta közre. Nagy nehezen Hebra professzor próbálta

„menedzselni” a felfedezést azzal, hogy az általa szerkesztett lapban leírta: van itt egy fiatal orvos, aki ezt és ezt találta, és hogy az milyen nagyszerű dolog. Semmelweis azonban legalább két évig nem mert kiállni. Lehet magyarázni ezt azzal, hogy nem volt biztos a dolgában, esetleg nem érezte a publikálás szükségességét, de az bizonyítható, hogy ez alatt nőtt azok tábor, akik kételkedtek eredményeiben. Hallgatása elbizonytalanította környezetét.

1850 végén úgy határozott, hazajön Magyarországra. Elképzelhető, hogy mi volt 1850-ben Magyarországon. 1849 október, az aradi vértanúk könyörtelen kivégzése, a Monarchián belül Bécs és Pest-Buda ellentéte, a leszámolás és a számonkérés időszaka. Korányi Frigyes szerint „az országban néma csend és tétlen megadás uralkodott, úgy éltünk, mint egy koromsötét éjben...”. A Rókus Kórházban azonnal főorvosi állást kapott. Semmelweis megpróbálta az egyetemet, a kórházat és a fővárost összehozni, de ellenállásba ütközött. Az egyetem ma sem a főváros egyeteme, pedig azt hiszem mindnyájunk részéről mindig megvolt ehhez a legjobb szándék.

Egyetemi katedrát kapott 1855-ben, annak ellenére, hogy a pesti kar a pályázók között csak másodiknak jelölte. A kar a magyarul nem tudó Karl Braun bécsi pályázót részesítette előnyben. Politikai döntés született: 1855 még nem volt nagyon távol a forradalom leverésétől, Bécs gesztust kívánt tenni a magyar tudománynak, ezért a magyar nyelv ismeretére való hivatkozással Semmelweis Ignácot nevezték ki a mai I. Sz. Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika élére.

Hallgatása, befelé fordultsága, publikációs aktivitásának hiánya végül is sok asszony életébe került. Ennek felismerése után kétségbeesetten igyekezett a hiányt pótolni, ezért szokatlan fegyverekkel harcolt. Érthetően sok ellenállásba ütközött, tehát végül önmaga is hozzájárult „elhallgatásához”. Semmelweis a halálával vált tragikus hőssé.

Silló-Seidl György 1976-ban közzétett leírásából tudjuk, hogy Semmelweis Ignácot azzal tudták rávenni arra, hogy családja, Balassa János és néhány orvoskollégája kíséretében

Bécsbe utazzon, hogy ott az újonnan átadott szanatóriumban fogják elhelyezni. Közben azon vette észre magát, hogy elmeegógyintézetbe került, és amikor ezt felismervén menekülni próbált, megverték és kényszerzubbonyba zárták. Alig két hét múlva a szerencsétlen Semmelweis generalizált sepsisben meghalt. Az 1976-ban nyilvánosságra hozott, valóban eredeti boncolási eredményből ismertté vált a verésének megfelelően testszerte kialakult bőrfekélyek nagy száma, ugyanakkor nem volt ujj sérülése, ami halálához vezetett volna, miként azt sokáig állították. Az utólag azonos kézírással készült, szintén eredeti kórlap is alátámasztja, hogy a gyermekági láz okának felfedezője a Lasarettgasse-i elmeegógyintézetben durva erőszak, szennyes környezet és felelőtlen ellátás áldozata lett.

A Semmelweis Ignácra való emlékezéshez nem kell keresni az alkalmat: születésének, rövid élete fontosabb eseményeinek vagy tragikus körülmények közötti elhunytának évfordulóit. Legkevesbé szülőhazájában, Magyarországon. Sajnos azonban Semmelweis felfedezése – az egyes nemzetek sokkötetes lexikonainak, enciklopédiáinak tanúsága szerint – mégsem mondható általánosan ismertnek és egyhangúan elismertnek. Mulasztás terheli ez ügyben szülőhazáját is.

A gyermekági láz kóroktanáról és megelőzéséről 1860-ban németül megjelent nagy művét magyar nyelven csak közel fél évszázad múlva adták ki.

Az egyetemen sem elődje, sem közvetlen utódja nem tette magáévá Semmelweis elméletét a gyermekági lázról, és nem követte a megelőzést célzó tanácsait. Talán nem tartható túlzásnak a 36 kötetes nagy olasz enciklopédia megállapítása, hogy Semmelweis "a tudományos gondolkodás mártírja", aki kiiktatta – a spanyol lexikon szavait idézve –, „az emberiséget sújtó legnagyobb sorscsapások egyikét”.

Semmelweis Ignác a számára felajánlott zürichi egyetemi tanszéket azért nem fogadta el, mert inkább magyar hazájának kívánt szolgálni.

És hol tart ma ez a magyar haza?

A népegészségügyi mutatóink a társadalmi, gazdasági fejlettségi szintünkől elvárhatónál lényegesen rosszabbak. 1994 óta ciklikusan ismétlődően változó népegészségügyi programkészítés folyik. Egy olyan átfogó és anyagi áldozatokat vállaló reformra lenne szükség, amely az egészségmegőrzést, a betegségmegelőzést, a gyógyítást, a rehabilitációt összehangoltan nyújtó, az embereket aktív egészségmegtartásra készítő egészségügyi intézményrendszer kiépítését tekintené célnak. Az elmúlt időszakban lezajló események ellehetetlenítik a többnyire már csak hivatásból és elkötelezettségből összetákolt magyar egészségügyet, az egyetemünket is sújtó elvonások közvetlenül veszélyeztetik a betegeink ellátásának színvonalát és az oktatást, a jövő betegeinek a gyógyításra esküt tett fiatalok képzését és továbbképzését.

2001-2002 óta az ország egyre rosszabb pénzügyi helyzetbe jutott, míg 2006-ra kényszerhelyzetbe kerültünk. Ez az oka annak, hogy a Brüsszelnek leadott konvergencia-program szerint 3 éven keresztül évente 0,3%-kal kell csökkentenünk a GDP-ből az egészségügyre fordított kiadásokat. A 2006-os, gazdasági fejlettségünknek közel megfelelő, a GDP 5,5%-át kitevő egészségügyi közfinanszírozás 2010-re 4,6%-ra fog zsugorodni, évi mintegy 100 milliárd forintot vonva ki a gyógyításból. Az ágyszámcsökkentés okainak szakmai háttere nem ismert, nem morbiditási adatok alapján döntöttek róla, hanem legtöbb esetben politikai alkuk következménye volt. A minap olvastam egy városi kiskórház büszke főigazgatójával készített interjút, akinek elmondása szerint nincsenek gondjai, csak az „aggasztó” a számára, hogy nem jönnek a betegek a kórházba, ugyanakkor nem nőtt a járóbeteg-szakrendelések forgalma sem. Mint mondja, „sok területen messze elmaradunk a teljesítmény-volumen-korlát által meghatározott kerettől”. Ugyanakkor a teljesítmény-volumen-korlát (TVK) szerinti költségvetés a mechanikus, kizárólag fiskális jellege miatt különösen hátrányosan érintette az egyetemeket, így Egyetemünk klinikáit is, a progresszív ellátás letéteményeseit. Ebben az évben közel 5 milliárd forintot von el az OEP az egyébként

jogosan elvárható finanszírozási összegből. Amint arra Egyetemünk gazdasági főigazgatója többször rámutatott, az állami egyetem mozgásterét a jogi szabályozás több tekintetben korlátozza: bankhitelt nem vehetünk fel, nem kamatoztathatjuk a bevételeinket, gazdasági társaságot alapíthatunk, de csak többségi tulajdonnal, ami mérsékli a befektetők érdeklődését, a vagyonkezelésünkben lévő ingatlanok értékesítése rendkívül körülményes és a befolyó bevételek kizárólag fejlesztési célokra használhatók fel, sok tekintetben a közbeszerzési törvény is akadályokat jelent.

Tiszteletreméltó az az igyekezet és eredményesség, amellyel az Egyetem rektora és vezetőtársai igyekeznek alkalmazkodni a megváltozott és kiszámíthatatlan pénzügyi és szakmapolitikai változásokhoz. Az Egyetem vezetése arra törekszik, hogy a bevételkiesés hatását a lehető legkisebbre mérsékelje, továbbá igyekszik biztosítani a stabilitást, megőrizni a likviditást, és lelkesítő, hogy a jövőkép formálásával nem mond le jelen helyzetben sem a kulcsfontosságú beruházásokról, rekonstrukciókról.

Hölgyeim és Uraim!

Semmelweis Ignác életműve az egész emberiségé. Emlékezni Rá és ápolni emlékét különösen a szülőhaza kötelessége. Az általa 1855 és 1865 között vezetett egyetemi klinikának és késői tanszéki utódjának pedig legnemesebb hivatása másfél évszázaddal később művelni a korszerű szüléset-nőgyógyászatot, és hirdetni valamint gyakorolni az aszepszis és antiszepszis elvét a napjainkban is fenyegető gyermekágyi lázzal szemben. A hagyományőrző Baross utcai Női Klinika, amely 2012-ben ünnepli fennállásának 200. évfordulóját, mind mennyiségi mind minőségi szakmai mutatói, mind vezető szerepe és nemzetközi elismertsége alapján az ezredfordulón fölnőtt a nagy Előd szellemiségéhez és igyekszik meghatározó tényező lenni továbbra is a mai magyar szülészetben. A Sors különleges ajándékának tekintem, hogy Semmelweis Ignác klinikáját 17 évig irányíthattam,

az idő és az orvostörténelem fogja megítélni, hogy milyen eredményességgel. Most betöltve a 65. életévemet, a törvény értelmében átadom a stafétabotot tanítványomnak és sok sikert kívánok neki. Az életkor-diszkrimináció utolsó aktuális elszenvedője, leköszönő tanszékvezető tanártársaim nevében is hadd búcsúzzak a hippokratészi eskü szavaival „... tanáromat, mesteremet, akitől a tudományt tanultam, ugyanolyan tiszteletben részesítem, mint szüleimet, utódait testvéremnek tekintem, vagyonomat megosztom vele, s ha rászorul, tartozásomat lerovom, ha szüksége mutatkozik, gondozni fogom.”

Végül engedjék meg, hogy a tanévzáró ünnepélyen mindnyájuknak sok sikert, jó egészséget, további eredményeket kívánjak, a Semmelweis Egyetemnek pedig Semmelweis Ignác örökségének további sikeres ápolását és nevéhez méltó felvirágoztatását kérjem a Sorstól. Úgy legyen!